

que no callava mai», «gravies entre festetjants» (II, 13, 97, 116; *agravia* I, 149) *Gravianes*, V. *ervianes* *Gravidesa*, V. *greu* *Gravilla*, V. *graella* i *grava* *Gravimetre*, *gravimetria*, *gravíssim*, V. *greu*

Gravistes, sembla alteració de *colistre* (CALOSTRE) per influència de *gleves* i de *gramada* de sentit molt semblant *Gravitació*, *gravitant*, *gravitar*, V. *greu* *Gravó*, V. *grava* i *graó* *Gravolença*, V. *greu* *Graxant*, V. *graixando* *Grazir*, V. *agrair* *Greal*, *greala*, *grealada*, *grealat*, *grealenc*, *grealer*, *grealat(a)*, V. *greda*

GREC, d'aquest nom català de nació, llatí *GRAECUS*, deriven els següents: Val. *grèc*, *grèga* 'malagradós', 'brut i desordenat' i altres accs. pejoratives (MGadea, T. del Xè I, 74, 109), com 'estúpid de geni, mal comprensiu' (Mislata, 1962), «a la *grega*, fora d'orde» (Belv.): tot plegat deu venir en última instància de *parlar grec* 'parlar en llenguatge o en forma incomprendible, parlar malament': *greguejar* [Lab. 1839].²⁰ +*Grecaire* ross. 'mentider' («menteur» explica Desplanque el sobrenom de «Laurent Fabre, dit *Gracayre*», que troba en un doc. de 1574 dels *Archives de Thuir*, p. 98a). *Greca* (ornament arquitectònic); *grega* [Lab. 1839]: d'una confusió d'aquest amb el fr. *grèbe* d'origen germànic (DCEC, GREBA) surt «les *gregues*: ocrea», OPou (*ThPu.*, 171).

Foc grec o *gre(z)esc* dit així per haver-lo inventat els bizantins (per a formes romàniques, veg. FEW IV, 210b, 212b): «alguna persona --- no gos desaparar bombardarda alguna, xiqua o gran --- ne fer alguna natura de focs *grescs* o voladors», ban barceloní de 1414-27 (A. M. Bna., 26), estès també a focs artificials no bèl·lics: «no gos de dia ne de nit en qualsevol places --- de la Ciutat fer focs *grescs* ne llançar ous ne altres coses que puxen dar --- sutzura ne tachar vestidures», id., 21-v-1403. Del corresponent fr. *feu grégeois* ve el való *feu grisou* 'metà inflamable que es desprèn de les mines d'hulla', cat. *grisú*.

Vent grec o *greal* 'vent Nord-Est', denominació⁴⁰ que degué néixer a Sicília o extrem Sud d'Itàlia, únic país romànic on es justificava per la direcció de la costa grega de l'Adriàtic; ja en Llull: «dels quatre vents principals [N., E., S. i O.] eren engendratis quatre vents altres, ço és saber: exaloch, mestre, e *grech* e labeig» (*Merav.*, NCl. II, 28); també figura en Jaume I i en el Marsili (*DAG.*); «se veia la armada Turquesca per *grec* y tremuntana», Ciutadella, 1558 (BABL II, 77); «VENTS: tremuntana: septentrio; *grec-tremuntana*: meses, aquilo, *grec-llevant*: caesias; llevant: subsolanus», OPou (*ThPu.*, 343). Denominació comuna amb l'oc. *grec*, *greal*, i it. *greco*, *grecale*, i des d'aquí propagada al grec, albanès, serbocroat i rus; per a detalls fora del català, veg. Vidos, *Parole Marin.*, 445.

El derivat *greal* (probablement analògic de *mestral/mestre*) no el trobem fins al Belv., però avui, pron. *görgál* i no tan sovint *grègál*, s'ha generalitzat a tots els dominis dialectals: Costa de Llevant *görgál* (1918 ---), val. *gregál*, que GaGirona localitza en el

Baix-Maestrat i la Pna., i he sentit a la costa de l'Albufera («*gregál* és mal oratge, cap a llevant», El Pelló, 1962), i eiv. («*gargal*: viento NE.», PzCabr.), només a les Balears majors resta en part el primitiu; a Ciutadella deien espontàniament *görgál* però reconegueren que també es diu *grèk*, afegint que també es diu *mestral-grec* i *llebeig-grec* (grec que amb el sentit NO., quarta al N. i SO. quarta de l'O.), 1964; a Artà vaig sentir *grèk* als terrassans, com a orientació cardinal; navegant de Palma a Cabrera quasi sempre vaig sentir *görgál*, algun cop *grèk*, i l'oposaven a *llebeig* en marcar els tombants de la costa: *Coll de Gr.* i *Coll de Ll.* del Blanquer; el mapa Despuig posa «la Costa des *grecs*» cap a Estellencs, i allà ha de ser puix que vers *greal* és la direcció de la costa de Tramuntana mall. (d'altres erradament la situen entre St. Telm i el freu de la Dragonera); *grealada*, *grealàs*; *grealó* 'greal suau' (*grealó* St. Pol de Mar, 1925); *grealajar*, que Lab. 1839 canvia en *grealisar*; *grealenc*.

En lloc del mall. *calçons a la grega* («pluderhosen», Krüger, *HPyr.*, VKR VIII, 307) s'ha usat cat. ant. *calces a la greguesca* o *a la gargaesca* (*AlcM*), i el cast. *greguescos* més tard deformat en *gregüescos*, aran. *garguesques*, i les altres formes romàniques i bibliografia: que aplego en el DCEC II, 784a51-b11 i notes 5 i 6; afegim-hi encara Jaberg, *W. u. S.* IX, 145, 168, i el bc. roncalès *gergizko* «calzones que llegan hasta las rodillas» (Azkue). Regressió: *grego* (*DAG.*; *AlcM*).

Sembla haver-se usat en cat. arcaic un *grisó* per 'clergue de secta ortodoxa grega' (potser alteració d'un fr. *griuson* derivat de *grievus* 'grec' o d'una formació semblant): «que nul barliu no aja poder de metre en presó negun capelà ni clergue, ni *grisó* ni nestori, ni de nula nació, ni aturar-los ---», a. 1265 (MiretS, *TempH.*, p. 538).⁴¹

¹ *AlcM* entén 'del cantó dels Grisons (a Suïssa)': d'un territori tan petit, i tan al mig de la Cristianitat, no herètica en el S. XIII, s'haurien preocupat els Templers catalans? Observem sobretot que va aplegat amb els clergues nestorians. Error quasi tan gros com el dels qui han cregut que a la Costa dels *Grecs*, entre Estellencs i Andratx, el nom li ve d'uns fantàstics navegants grecs (per als «grecs» del Canigó, V. a GREDA).

GREDA, 'argila blanca blavosa', del ll. CRĒTA id. □
1.* *doc.*: ja en un doc. de 1399; 1803, Belv.:

«Espècie de terra» i com a metafòric jocós «moneda; *morusa*, *gueltre*; pecunia»; Lab. (1839): «terra de perayre, espècie de argila blanca y bituminosa, que serveix per a traure taques etc.»; i veg. també *DFa.*, *DAG.* i *AlcM*; «una saumada de pera de guixs; un poc de *greda*», inv. d'un pintor ross. de 1399 (*InvLc*). Cal dir que en català existeix sobretot com a topònim o pretopònim, sense que s'hagi mantingut fermament com el cast. *greda* i el fr. *craie*, i en bona part reemplaçat per les formes modificades *gresa* i *gleda*, i per derivats com *greesc*, *grèser*, *crest* etc.; d'això hi ha força consciència popular: a StHipòlit de la Salanca em deien que el ross. *crest* és el que «en <el